

عقب‌ماندگی جهان اسلام

علی‌رضا انصاری

در آوردند، ولی اکنون از آن کاخ‌های با عظمت جز ویرانه‌هایی به جای نمانده است و همه آن قدرت‌ها و آداب و رسوم، فراموش شده و تنها نامی از آن‌ها باقی مانده است. اعراب [مسلمانان] نیز گرچه آن عظمت اولیه را ندارند، ولی با این همه، ریشه‌های تمدنشان در تمام ادوار پابرجا بود...»^۲

این گذشته غرورانگیز و این اکنون تأسف‌انگیز است که جوانان را با این سؤال اساسی مواجه نموده که: علل عقب‌ماندگی مسلمانان چیست؟

عقب‌ماندگی و اضمحلال تمدن اسلامی، دانشمندان و صاحب‌نظران جهان را نیز به تعجب واداشته است. ویل دورانت مسیحی می‌گوید: «پیدایش و اضمحلال تمدن اسلامی، از حوادث بزرگ تاریخ است. اسلام طی پنج قرن، از سال ۸۱ هجری تا ۵۹۲ هجری، (۷۰۰ تا ۱۲۰۰ میلادی) از لحاظ نیرو و نظم و بسط قلمرو و اخلاق نیک و تکامل سطح زندگانی و قوانین منصفانه انسانی و تساهل دینی و ادبیات و تحقق علمی و علوم و طب و فلسفه، پیش‌آهنگ جهان بود.»^۳

محورهایی که در زیر معرفی می‌شود در پی بازکاوی دلایل و علل عقب‌ماندگی اکنون مسلمانان است، که از شما پژوهش‌گران محترم دعوت می‌شود با انتخاب یکی از آن‌ها، روشن‌گر این موضوع باشید.

● محوره‌های پژوهش:

۱. علل و زمینه‌های پیشرفت جهان اسلام.

یکی از موضوعاتی که پژوهش درباره آن ضروری است، علل عقب‌ماندگی مسلمانان از قافله پیشرفت علمی، صنعتی، اقتصادی و... در عصر حاضر است. این در حالی است که مسلمانان در گذشته، صدها سال پرچم‌دار علم، تمدن و تمدن‌سازی بودند. حتی دانشمندان غیرمسلمان نیز به این واقعیت انکارناپذیر اعتراف نموده‌اند.

«جواهر لعل نهرو» درباره تمدن اسلامی می‌گوید: «شگفت‌انگیز است که این نژاد عرب (مسلمانان) که در طول قرون، انگار در حال خفگی به سر می‌برد ناگهان بیدار شد و با نیرو و قدرتی شگرف، دنیا را زیر و رو ساخت. سرگذشت عرب‌ها و داستان این‌که چگونه به سرعت در آسیا و اروپا و آفریقا توسعه یافتند و فرهنگ و تمدن عالی و بزرگی به وجود آوردند، یکی از شگفتی‌های تاریخ بشری می‌باشد.»^۱

«گوستاولوبون» فرانسوی نیز درباره تمدن اسلامی می‌نویسد: «اثری که تمدن ملت عرب در مغرب زمین گذارده، بسیار است و در مشرق زمین به مراتب زیادتر و نیرومندتر است و برای هیچ ملتی چنان نفوذی که برای آنان پیدا شد، پیدا نگشته است، زیرا ملت‌های بسیاری در عالم آمدند و زمام ریاست جهانیان را در دست گرفتند و پرچم سیادت خویش را بر بالای کاخ‌های با عظمتی به اهتزاز

۲. علل و زمینه‌های عقب‌ماندگی جهان اسلام.
۳. نقش دین در تمدن و تمدن‌سازی مسلمانان.
۴. نقش حکومت‌های اسلامی در عقب‌ماندگی جهان اسلام.
۵. نقش استعمار در انحطاط و عقب‌ماندگی مسلمانان.
۶. علل عقب‌ماندگی مسلمانان از منظر شهید مطهری (ره).
۷. نقش و تأثیرگذاری تمدن اسلامی در تمدن غرب.
۸. نقش جنگ‌های اسلامی در انحطاط و سقوط تمدن اسلامی.
۹. اختلافات مسلمانان و نقش آن در عقب‌ماندگی آنان.
۱۰. راه‌کارهای پیشرفت مسلمانان در عصر حاضر.
- منابع پژوهش:
۱. علی محمد ایزدی، چرا عقب مانده‌ایم.
۲. صادق زیبا کلام، ما چگونه ما شدیم.
۳. سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، مشرق زمین گاهواره تمدن.
۴. فخرالدین حجازی، نقش پیامبران در تمدن انسان.
۵. شهید مطهری، ده گفتار.
۶. عنایت‌الله قدیریان، راه گمشده (نیم نگاهی به علل عقب‌ماندگی مسلمانان).
۷. زین‌العابدین قربانی، علل پیشرفت اسلام و انحطاط مسلمین.
۸. سیداحمد موثقی، علل و عوامل ضعف و انحطاط مسلمین در اندیشه سیاسی و آرای اصلاحی سیدجمال‌الدین اسدآبادی.
۹. سیدعلی قاضی عسکر، علل پیشرفت و انحطاط مسلمین پس از رحلت پیامبر (ص).
۱۰. قانع عزیزآبادی، علل انحطاط تمدن‌ها.
۱۱. رجبی، ریشه‌های ضعف و عقب‌ماندگی مسلمانان.
۱۲. امیر شکیب ارسلان، رمز عقب‌ماندگی ما، ترجمه محمدباقر انصاری.
۱۳. ویل دورانت، تاریخ تمدن، ج ۴، ترجمه گروهی از نویسندگان.
۱۴. زیگرید هونکه، فرهنگ اسلام در اروپا، ترجمه مرتضی رهبانی.
۱۵. گوستا ولوبون، تاریخ تمدن اسلام و عرب.
۱۶. محمدتقی صرفی، تمدن اسلامی از زبان بیگانگان.
۱۷. جرجی زیدان، تاریخ تمدن اسلام.
۱۸. مصطفی زمانی، حدود خسارت جهان و انحطاط مسلمین.
۱۹. امیر شکیب ارسلان، تاریخ فتوحات اسلامی در اروپا، ترجمه علی دوانی.
۲۰. علی اکبر ولایتی، فرهنگ و تمدن اسلامی.
۲۱. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تمدن اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) (مجموعه مقالات).
۲۲. محمدرضا حکیمی، دانش مسلمین.
۲۳. محمد شریف، تاریخ تمدن اسلامی، ترجمه خلیل خلیلیان.
۲۴. مرتضی مطهری، خدمات متقابل اسلام و ایران.
۲۵. سیدحسین نصر، علم و تمدن اسلامی در اسلام، ترجمه احمد آرام.
۲۶. زین‌العابدین قربانی، تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی.

۲۷. یعقوب جعفری، مسلمانان در بستر تاریخ.

۲۸. شهید مطهری، اسلام و مقتضیات زمان.

۲۹. آیه‌الله ناصر مکارم شیرازی، اسرار عقب‌ماندگی
شرق.

۳۰. شهید مطهری، احیای تفکر اسلامی.

● پی‌نوشت‌ها:

۱. جواهر لعل نهرو، نگاهی به تاریخ جهان، ترجمه محمود نفضلی،
ج ۱، ص ۳۱۷.

۲. ویل دورانت، تاریخ تمدن، ج ۴، ص ۳۱۸.

۳. گوستاولوبون، تمدن اسلام و عرب، ترجمه سید هاشم حسینی،
ص ۳ و ۴.

آخرین مهلت ارسال پژوهش (۱۳۸۹/۱/۳۰) می‌باشد.

به ده مقاله از مجموع مقالات ارسالی مشترکان درباره دو موضوع ارائه شده (۲ و ۱) که بیشترین امتیاز را کسب نمایند جوایز نفیسی به قید قرعه اهدا خواهد شد. در ضمن به تعدادی از بقیه پژوهش‌گران که معیارهای مقاله‌نویسی در آنها بیشتر رعایت شده باشد جوایزی اهدا خواهد گردید.